

УДК 340.11

ПРАВОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПОНЯТТЯ, РИСИ, ВИДИ

Хаустова М. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

Ждан М. Д.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського та трудового права
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Анотація: У статті обґрунтовується поняття глобалізації, а також те, що вона включає до себе величезну кількість процесів, які стосуються різних сфер суспільного життя. Отже, глобалізацію класифікують на фінансово-економічну, господарську, політичну, правову, інформаційну, екологічну, культурну тощо. Визначено, що правова глобалізація є чи не найважливішим видом глобалізації, адже саме за допомогою права можливо врегулювати відносини, які виникають у фінансово-економічній, і політичній, та в усіх інших сферах суспільного життя. Сформульовані основні способи правової глобалізації: правова інтеграція, правова інтернаціоналізація та правова імплементація – вони в більшому ступені пов'язані з необхідністю сумісними зусиллями на міждержавному рівні вирішувати різні загальносвітові глобальні проблеми сучасності. А також види правової глобалізації: міждержавна та галузева.

Ключові слова: правова глобалізація, правова інтеграція, правова інтернаціоналізація, правова імплементація, правова система.

Анотация: В статье обосновывается понятие глобализации, а также то, что она включает в себя огромное количество процессов, которые касаются различных сфер общественной жизни. Итак, глобализацию классифицируют на финансово-экономическую, хозяйственную, политическую, правовую, информационную, экологическую, культурную и т.д. Определено, что правовая глобализация является важнейшим видом глобализации, ведь именно с помощью права можно урегулировать отношения, возникающие в финансово-экономической, и политической, и во всех других сферах общественной жизни. Сформулированы основные способы правовой глобализации: правовая интеграция, правовая интернационализация и правовая имплементация – они в большей степени связаны с необходимостью совместными усилиями на межгосударственном уровне решать различные общемировые глобальные проблемы современности. А также виды правовой глобализации: межгосударственная и отраслевая.

Ключевые слова: правовая глобализация, правовая интеграция, правовая интернационализация, правовая имплементация, правовая система.

Annotation: The article justifies the concept of globalization and also the fact that it includes a lot of processes which are related to different spheres of social life. So, globalization is classified as financial and economical, legal, informational, ecological and cultural. It is stated that legal globalization is almost the most important kind of globalization because just with the help of law it is possible to control the relations which arise in financial and economical, political and all other spheres of social life. The main methods of legal globalization have been formulated, namely: legal integration, legal internationalization and legal implementation. They are to a great extent connected with the necessity to solve different, world – wide, global problems of the present by making combined efforts on the international level. And also the kinds of legal globalization: interstate and branch-wise.

Key words: legal globalization, legal integration, legal internationalization, legal implementation, legal system.

Аналізуючи дослідження, присвячені глобалізації, можна визначити, що це поняття включає в себе величезну кількість процесів, що стосуються різних сфер суспільного життя. Відповідно до сфер дії глобалізаційних процесів *глобалізацію можна класифікувати на:* фінансово-економічну; політичну; правову; господарську; інформаційну; екологічну; культурну тощо.

Такий поділ глобалізації на види є найпростішим, але має певні переваги. Відповідно до такої класифікації, глобалізацію можна досліджувати не в цілому, як неподільне поняття, яке охоплює систему явищ та процесів, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя, а й окремі її аспекти.

Правова глобалізація є чи не найважливішим видом глобалізації. Адже саме за допомогою права можливо врегулювати і відносини, які виникають у

фінансово-економічній, і політичній, і в усіх інших сферах суспільного життя.

Як зазначає Щетинін С.О., суттєвим напрямом в дослідженні світових глобалізаційних процесів виступає саме **правова глобалізація**. На думку автора, вона за аналогією із позитивним правом у цілому, виконує у певному значенні обслуговуючу функцію по відношенню до економічних та політичних сторін світових глобалізаційних процесів [20, с. 39-40].

Основними способами правової глобалізації є правова інтеграція, правова інтернаціоналізація та правова імплементація – вони в більшому ступені пов'язані з необхідністю сумісними зусиллями на міждержавному рівні вирішувати різні загальносвітові глобальні проблеми сучасності.

Якщо **правова інтеграція** пов'язана перш за все з необхідністю вирішувати різні загальносвітові глобальні проблеми у частині боротьби з організованою злочинністю, охорони навколишнього середовища та ін., разом з іншими державами, членами різних міжнародних

організацій [22, с. 100], то сутність *правової інтернаціоналізації* дещо інша. Вона у більшому ступені є наслідком загальних процесів глобалізації, які охоплюють основні сфери життєдіяльності сучасного суспільства, а її сутність у тому, що внутрішньодержавне право опиняється у тісному взаємозв'язку з іншими внутрішньо національними правовими системами. До *способів правової інтернаціоналізації* відносяться рецепція, гармонізація та уніфікація.

Правова глобалізація в контексті політичної та економічної глобалізації може розглядатися у *декількох аспектах*. По-перше, як процес, покликаний забезпечувати юридичне оформлення та юридичну легітимність інститутам та елементам глобальної політичної влади та транснаціональним економічним об'єднанням. По-друге, як достатньо самостійний та незалежний від політичної та економічної глобалізації процес, який призваний забезпечувати міждержавну взаємодію у справі вирішення глобальних проблем сучасності та який має свою окрему історію.

Перш за все, до ознак правової глобалізації ми віднесемо риси, які характерні глобалізації у цілому, а саме:

- глобалізація є процесом;
- є загальносвітовим явищем;
- має об'єктивний характер (не залежить від волі суб'єктів правовідносин);
- сприяє утворенню взаємозв'язків, взаємозалежності між суб'єктами;
- спричиняє як позитивні, так і негативні наслідки;
- є безперервним явищем.

Правові ознаки глобалізації – це притаманні їй специфічні риси, які характеризують процеси глобалізації у аспекті їх впливу на правові інститути. Такими ознаками глобалізації є те, що вони:

- поширюються на правовідносини, що мають світове значення, або на правовідносини, які обумовлені загальносвітовими процесами або явищами;
- сприяють уніфікації, стандартизації норм права, створенню єдиного правового простору;
- сприяють зближенню національних правових систем [16, с. 22].

Отже, *правову глобалізацію*, можливо визначити як процес формування нової, загальносвітової системи правових норм, що організують та забезпечують глобальну міждержавну взаємодію у різних сферах життя сучасного суспільства, у процесі якого міжнародне право, національне право, а також право міжнародних господарських об'єднань опиняються у стані тісної взаємодії. При цьому характер правової інтеграції та інтернаціоналізації визначається, з одного боку, участю країн у справах світової спільноти, а з іншої – ступенем сприйняття країнами тих чи інших аспектів права інших держав.

Правова глобалізація відображає глибокий всебічний вплив глобалізації на державно-правову сферу, що веде до її трансформації, зміни й модернізації, державно-правових інститутів, норм і

відносин у рамках національного та наднаціонального права [17, с. 22-24].

Для успішного вирішення завдань нового історичного етапу правової глобалізації, як справедливо відзначає В. С. Нерсесянц, істотного значення набуває концептуально-правова основа майбутніх перетворень, що враховує як своєрідність і тенденції сучасної загальносоціальної глобалізації, так і уроки й досягнення попередніх етапів розвитку систем національно-державного і міжнародного права, включаючи накопичений досвід юридичного впорядкування процесів глобалізації [13, с. 39].

«Елементи схожості законів, правових звичаїв, окремих юридичних норм, інститутів та в цілому правових систем, – зазначає М. М. Марченко, – простежуються вже в стародавньому світі не тільки у держав, розташованих в одному і тому ж географічному регіоні, але й у найвіддаленіших за стандартами того часу одна від одної частинах світу. Вони виникали в результаті торгового обміну між народами або в результаті завоювання і підкорення одних народів іншими» [12, с. 9-10].

Через всю історію державно-правового розвитку проходить запозичення державами, як раціонального способу, впорядкування різних сфер суспільних відносин, що довели свою ефективність норм, правових інститутів зарубіжного законодавства. В основі такої «передачі» права лежали спілкування та порівняння. «Порівняння правових систем держав, що є сусідами на географічній карті, – писав Р. Давид, – справа така ж давня, як і сама правова наука. Так, порівнювали римське право і право канонічне, а в Англії в XVI ст. також обговорювали у порівняльному плані переваги канонічного права та загального права» [4, с. 7].

Порівняння, як правило, не замикалося в рамках теоретичних досліджень; його мета полягала у запозиченні та адаптації до конкретних умов того чи іншого державного утворення законів, які виявилися ефективними для підтримання правового порядку держави, яка прийняла та застосовувала зазначені закони. Про це переконливо свідчить спорідненість ряду інститутів, правових норм, що діяли в давньогрецьких полісах і стародавньому Римі.

Р. Ієрінг, як один з основних законів розвитку, який побудований на запозиченні культури і взаємовпливі різних інститутів, висуває ідею загальності права. Цю ідею він вивів не тільки на досвіді давнини та середніх віків, але, перш за все, на рецепції римського права, вважаючи його одним з тих культурно-історичних запозичень, які цілком відповідають плану історії: взаємній допомозі, удосконаленню народів [6, с. 8].

Такі культурно-історичні запозичення значних досягнень людської думки з філософії, літератури, мистецтва, права А. Дж. Тойнбі називав «ренесансом», вивівши це поняття за рамки суто мистецького розуміння. На його думку, застосування цього поняття в настільки вузькому розумінні є помилковим. Він застосовує поняття «ренесанс» у множині і виділяє ренесанс політики, права, філософії тощо. Сутність правового ренесансу він розкриває на прикладі рецепції римського права. А. Дж. Тойнбі розглядає «правовий ренесанс» не тільки на прикладі рецепції римського права, а й на

прикладі відродження школи ісламського права [18, с. 87].

Це далеко не вичерпний перелік впливу правових документів, які підтвердили свою точність, здатність реально впливати на суспільні відносини. Наведені вище факти міждержавного запозичення і взаємовпливу права показують, що воно не замикається в рамках національної держави, а є транснаціональним і його перші кроки – це зачатки того, що ми зараз називаємо глобалізацією, почалися в далекій давнині, дістали подальший розвиток у середні віки і новітній час. Новітній час включає право як найважливіший елемент глобалізації, її правовий фундамент [14, с. 18-20].

Політичний вимір глобалізаційних процесів відображається в понятті геополітики і пов'язаний з різними моделями і формами світоустрою. Це відображається в таких поняттях, як «міжнародний поділ праці», «міжнародні організації», «світова економіка» «міжнародні відносини», «міжнародне право» тощо. У стратегічній сфері геополітика виявила себе в концепції життєвого простору, наповненні його однорідними ідеологічними й силовими компонентами, розповсюджуваними і на «чужі» території [8, с. 288].

У контексті загальносвітових тенденцій розвитку значний інтерес викликає також дослідження процесів трансформації національної правової системи України в контексті загальних тенденцій в глобалізуючому світі [5, с. 52].

Необхідно погодитися із В. В. Сорокіним, який відзначає, що право не виступає головним вектором світу, що глобалізується, і воно не визначає собою всю систему сучасного світоустрою. Навпаки, сутність і темпи глобалізації обумовлюють неправовий характер її здійснення. І хоча поняття глобалізації в жодному юридичному акті не визначено, вплив цього процесу істотно трансформує правові системи країн світу. Право в нових умовах піддається інтенсивним змінам і переорієнтується на нові шляхи розвитку. Процеси глобалізації вимагають нових юридичних параметрів нового світового порядку. При цьому особливу роль приділено юристам, які підсилюють свій вплив на формування суспільної свідомості [15, с. 36].

Однак аналіз сучасного стану суспільного розвитку свідчить, що саме державно-правові засоби забезпечують реалізацію глобалізаційних процесів. Значення таких засобів полягає в зниженні напруженості, викликаній боротьбою і протиріччями економічного, фінансового, геополітичного і культурного характеру. Крім того, саме державно-правовими засобами забезпечується дотримання балансу інтересів у межах національного й наднаціонального рівнів. Таким чином, в умовах глобалізації значення держави і права не тільки не знижується, а навпаки, збільшується. Посилення впливу права на суспільство пояснюється його функціональною характеристикою, а також такими його властивостями, як стабільність і загальнообов'язковість, універсальність тощо.

У сучасних умовах перед правом ставиться найважливіше завдання – *управління глобалізаційними процесами*. Право виступає як інструмент глобалізації, і водночас, як засіб

управління її процесами. Так, в умовах глобалізації підсилюється тенденція зростання впливу права, його ролі й значення в регулюванні суспільних відносин, а також у забезпеченні стабільності й ефективного функціонування економічної, політичної та інших соціальних систем суспільства. Таким чином, перетворення права на інструмент глобалізації, що виконує роль управління такими процесами, визначає вирішальні зміни змістовного й формального характеру в праві відповідно до нових завдань.

Сучасні правові проблеми вимагають виходу за межі національного права, тому що їхнє вирішення є можливим за умови мобілізації потенціалу не тільки національного, але й наднаціонального права. Потребують певного уточнення правові поняття й конструкції.

Тенденції розвитку права в умовах глобалізації, відзначає М. М. Марченко, є досить чисельними і різноманітними. З методологічної точки зору, важливим є не розгляд їх «взагалі», як таких, що існують, а класифікація за певними критеріями: форми і міри прояву тих чи інших тенденцій, рівня прояву, сфери життя, галузі чи інституту права, в межах яких виникають і розвиваються ті чи інші тенденції тощо. До найбільш важливих, які сьогодні формуються і мають помітний прояв, слід віднести тенденції на глобальному та регіональному рівнях, а також на локальному рівні (окремих галузей права та інститутів) [11, с. 279-292].

Історія й теорія розвитку права і держави, а також процеси їхньої універсалізації свідчать про те, що в основі тієї або іншої форми офіційно-владної регуляції й упорядкування соціальних відносин, у тому числі й глобального характеру, лежить певний тип праворозуміння та відповідного поняттєво-правового сприйняття і трактування держави. Проблеми державно-правової уніфікації й універсалізації теоретично розроблялися й практично вирішувалися з позицій двох протилежних, багато в чому антагоністичних, типів праворозуміння – юнатуралізму (природно-правового підходу) і – позитивізму (легізму). В сучасних міжнародних і внутрішньодержавних правових актах зовнішній, прагматичний компроміс цих двох принципово різних підходів виражений у виді вимоги відповідності норм позитивного права загальноновизнаним природним і невідчужуваним правам і свободам людини. Правова глобалізація повному порушує питання щодо функціонального призначення права в суспільстві, що глобалізується [13, с. 43].

Аналізуючи зазначену проблематику, відомий сучасний німецький вчений Карл-Хайнц Ладер дійшов висновку, що застаріле естатичне, державоцентристське бачення й розуміння права вже «не працює» у нових соціальних умовах. Якщо в ХХ ст. основною філософсько-правовою проблемою була проблема обґрунтування зв'язку норми закону, встановленого державою, з духовним, у тому числі моральним світом людини, то в ХХІ ст. на перший план висувається проблема правової комунікації, тобто проблема успішного співіснування в сфері права різноманітних суб'єктів, проблема праворозуміння й правотворчості, у межах якої може реалізовуватися не тільки особиста воля людини, але

й її відповідальність за долі інших. Таке розуміння права є неможливим при погляді на державу, як на єдине і виняткове «джерело» права.

Як нові джерела права у Карл-Хайнца Ладера виступають, у першу чергу, різні стандарти й угоди, створювані в межах транснаціональних торговельних відносин (нове торговельне право) приватними, публічними або приватно-публічними органами. Причому такі конвенції, через фрагментованості й розсіяності практичного знання, носять спонтанний характер. Являючи собою також правові акти, вони повинні доповнювати державно-організоване право і взаємно впливати один на одного, становлячи «мережу мереж». При цьому Карл-Хайнц Ладер визнає необхідність збереження втручання держави в ті поведінкові ситуації, які мають антисоціальний характер. Автор виділяє ті правові явища, які виходять далеко за межі державно-організованого права. До них він відносить наднаціональне європейське право і право ВТО. До них же відноситься право, створюване Європейським судом. Саме такі різноманітні правові акти є основою недержавного права [9, с. 11].

Таким чином, глобалізація як об'єктивний процес історичного розвитку, детермінує зміни базових засад суспільного життя. Глобалізація – це всевітній процес, який охоплює усі сторони життя суспільства та пов'язуючий національні держави у єдину суспільну систему [7, с. 17]. Вона має яскраві правові прояви, що знайшли відображення в змінах не тільки змісту основних правових понять, категорій, але й у їхньому функціональному призначенні. В результаті цього, право переживає фазу активної трансформації, що проявляється в якісних і кількісних показниках.

Правову глобалізацію, в свою чергу, теж можна класифікувати залежно від сфери її дії на *міждержавну та галузеву*.

Міждержавна правова глобалізація являє собою процес врегулювання взаємовідносин між державами, між державами та міжнародними організаціями тощо, тобто має на меті врегулювання міжнародних відносин. Її виявами є, наприклад, умови членства у певних міжнародних організаціях, нормативні акти, що стосуються створення, повноважень, функціонування наддержавних органів тощо. Слід підкреслити, що міждержавна глобалізація виражається на різних рівнях міжнародних відносин.

Галузева правова глобалізація є процесом врегулювання на наддержавному рівні певних груп суспільних відносин. Її можна класифікувати шляхом виділення найважливіших у світовому масштабі напрямів правового регулювання на:

- фінансово-правову, тобто таку, що сприяє врегулюванню роботи фінансових ринків, потоків фінансів та капіталів, міжнародних економічних відносин;

- екологічно-правову, тобто таку, що сприяє уніфікації норм екологічного права – щодо охорони навколишнього природного середовища тощо;

- інформаційно-правову – таку, що забезпечує врегулювання на міждержавному рівні відносин, що стосуються поширення інформації, сприяє створенню єдиного комунікаційного простору;

- гуманітарно-правову, тобто таку, що сприяє забезпеченню соціальних потреб суспільства. Підвидами її є: – глобалізація нормативно-правового забезпечення сфери охорони здоров'я – спрямована на забезпечення поширення єдиних стандартів надання медичної допомоги, медичного страхування, сприяє обміну досвідом у цій сфері та можливості залучення у разі необхідності кваліфікованих фахівців тощо; – глобалізація нормативно-правового забезпечення сфери освіти та науки – сприяє виробленню єдиних стандартів надання освітніх послуг, швидкому розповсюдженню інформації щодо наукових здобутків, науково-технічних винаходів тощо та обміну досвідом у цій сфері;

- окремо слід виділити глобалізацію у сфері забезпечення прав людини, що сприяє стандартизації цього напрямку та забезпечує право на захист людиною своїх прав як на рівні держави, так і на міжнародному рівні;

- інші види, яких можна виділити надзвичайно багато, наприклад, глобалізація у сфері космічного права, авторського права, морського права тощо [16, с. 23-24].

Правову глобалізацію слід розглядати у комплексі з глобалізацією у позаправовій сфері – це процес поширення внаслідок глобалізаційних процесів негативних тенденцій, боротьба з якими має відбуватися на світовому рівні. Підвидами її є кримінальна глобалізація та глобалізація інших видів правопорушень.

Кримінальна глобалізація – це виникнення у зв'язку з глобалізаційними процесами нових видів злочинної діяльності та перетворення певних злочинів на явища світового масштабу. До проявів кримінальної глобалізації слід віднести такі явища, як транснаціональна організована злочинність і міжнародний тероризм, що є яскравим прикладом суспільного протесту, наслідком зниження ефективності суспільного керування, внутрішнього поділу суспільства; злочинність у економічній сфері тощо. Яскравим прикладом є злочинність у сфері торгівлі людьми. Так, відповідно до Всесвітньої доповіді про торгівлю людьми, опублікованої ООН у лютому 2009 р. 12 мільйонів людей у світі живуть у рабстві, при цьому близько двадцяти відсотків з них – діти [3].

Наголошує на розповсюдженні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття злочинів проти свободи людини і А. Шевченко. Серед них особливу увагу зосереджує на кіднепінгу, торгівлі людьми, захопленні заручників [19, с. 460].

Кримінальну глобалізацію слід відрізнити від кримінально-правової глобалізації, яка є підвидом правової глобалізації і, власне, спрямована на запобігання та подолання проявів кримінальної глобалізації.

Глобалізація інших видів правопорушень являє собою обумовлене глобалізацією поширення порушень норм права, що не містять ознак злочинів. До проявів цього підвиду негативної правової глобалізації можна віднести нелегальну міграцію, виявлення ознак расової та національної нетерпимості, ксенофобії (якщо вони не є злочинами) тощо.

Зазначені проблеми, поряд із низкою інших ставлять перед національними правовими системами й світовим співтовариством завдання кардинальної зміни кримінально-правової політики держав, найважливішим напрямом якої стає розширення й зміцнення міжнародного співробітництва з боротьби із найнебезпечнішими злочинами.

Як підкреслює Л.Г. Удовика, розглядаючи правовий контекст глобалізації, обґрунтованим і актуальним є виділення послідовного ланцюжка елементів, який відображає процес впливу глобалізаційних тенденцій на правову сферу в цілому, і на правові системи, зокрема [21, с. 94]. Такий ланцюжок взаємозалежних і взаємообумовлених елементів дозволить поетапно відобразити динаміку глобалізаційних процесів у правовій сфері, охарактеризувати їх зміст, уможливити об'єктивне дослідження й усвідомлення основних процесів і тенденцій, що мають місце в сучасному праві, а саме – інтеграції, інтернаціоналізації, рецепції, гармонізації, уніфікації, стандартизації, імплементації [21, с. 95].

Стандартизація (правова) являє собою юридичне відображення стандартизації усього суспільного життя. Сутність цього явища полягає в тому, що глобалізація, змінюючи національне право держави, окрім усього іншого приводить його у відповідність до міжнародно-правових стандартів [4, с. 3].

Міжнародно-правові стандарти – це міжнародно-правові норми і принципи, що закріплюють стандартизовані правила поведінки суб'єктів міжнародного права в тих чи інших сферах міждержавного співробітництва. Вони встановлюють певні нормативні вимоги, дотримуватися яких повинні всі держави [2, с. 344-345].

Уніфікація у праві – процес приведення чинного права до єдиної системи, усунення розбіжностей і надання одноманітності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин [2, с. 421].

Уніфікація правових норм полягає у введенні до правових систем держав нових, абсолютно однакових норм і правових актів. Уніфікація можлива у двох формах: 1) у міжнародно-правовому контексті – коли такі правові норми містяться в міжнародних угодах, резолюціях міжнародних органів і організацій; 2) на державному рівні – коли зміни в законодавстві держави відбуваються внаслідок сприйняття позитивного досвіду інших держав або наддержавних організацій [10, с. 3].

Таким чином, глобалізація пронизує усі сфери суспільного життя, включаючи правову сферу. Право не виступає визначальним вектором у глобалізуючому світі. Зміст та масштаб глобалізаційних процесів обумовлюють компоненти неправового характеру: економічні, інформаційні, політичні, екологічні, гуманітарно-культурологічні тощо [1, с. 18-19]. Має місце відставання глобалізації права від глобалізації ринкової економіки, що, у свою чергу, обумовлює невідповідність глобального права

усім вимогам ідеалу верховенства права. Саме глибокий аналіз змін, що відбуваються у праві (в тому числі – національному) під впливом глобалізаційних процесів, дозволяє визначити оптимальні шляхи подальшого розвитку та вдосконалення національної правової системи.

Україна відчула вплив глобалізації з перших років незалежності, коли її економіка, валютно-фінансова система та соціальна сфера стали відкритими для усього світу і, насамперед, для країн, що виступають у ролі авангарду глобалізації. Втягуючись у процес глобалізації, Україна, з одного боку, має всі шанси скористатися її перевагами. З іншого, вона стає більш відкритою для нових викликів і загроз, на які треба швидко реагувати й від яких треба захищатися. У цьому сенсі основоположним є не лише удосконалення норм і принципів національного законодавства, а оптимізація всієї правової системи в суперечливих умовах глобалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірюков Р.М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації): автореф. дис. ... кандид. юрид. наук: 12.00.01. – Одеса, 2011. – 21с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 560 с.
3. Всемирный доклад о торговле людьми: резюме / Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/unodc-report-on-human-trafficking-exposes-modern-form-of-slavery-.html>.
4. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
5. Дмитренко І. В. Проблема українського правового прогресу: критерії та показники / І. В. Дмитренко // Держава і право : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – Вип. 37. – С. 50–58.
6. Иеринг Р. Дух римского права на различных ступенях его развития. Ч. 1 / Р. Иеринг. – СПб. : Тип. В. Безобразова и Ко, 1875. – 321 с.
7. Кашанина Т.В. Структура права : монография. – М.: Проспект, 2013. – 584с.
8. Кочетов Э. Г. Слепление геополитикой: глобализирующийся мир и евразийский континент у опасной развилки / Э. Г. Кочетов // Безопасность Евразии. – 2001. – № 4. – С. 287–325.
9. Ладёр К.-Х. Теория аутопойезиса как подход, позволяющий лучше понять право постмодерна (от иерархии норм к гетерархии изменяющихся паттернов правовых интеротношений) / К.-Х. Ладёр // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2007. – № 4. – С. 9–38.
10. Макогон Б.В. Общая характеристика процессов глобализации в правовой сфере / Макогон Б.В. // История государства и права. – 2007. – № 3. – С. 2-16.
11. Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации : монография / М. Н. Марченко. – М. : Проспект, 2013. – 400 с.
12. Марченко М. Н. Правовые системы современного мира. Учебное пособие. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2009. – 528с.
13. Нерсесянц В. С. Процессы универсализации права и государства в глобализирующемся мире / В. С. Нерсесянц // Государство и право. – 2005. – № 5. – С. 38–47.

14. Права человека и процессы глобализации современного мира / отв. ред. Е. А. Лукашева. – М.: Норма, 2005. – 464 с.

15. Сорокин В. В. Юридическая глобалистика: учебник / В. В. Сорокин. – М.: Юрлитинформ. – Т. 1. – 400 с.

16. Стеценко С.Г., Васечко Л.О. Глобалізація та право: національний вимір: Монографія. – К.:Атіка, 2012. – 174 с.

17. Стрельникова К. А. Правовая глобализация: основные тенденции / К. А. Стрельникова // Юридический мир. – 2008. – № 10. – С. 21–34.

18. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории: сб./ А. Дж. Тойнби. – М.: Айрис-пресс, 2003. – 592 с.

19. Шевченко А.Е. Похищение людей в системе международных преступлений / А.Е. Шевченко // Вісник Донецького університету. Серія В.: Економіка і право, 2007. – Вип. 1. – С. 459–464.

20. Щетинин С.А. Правовая глобализация: понятие и основные формы (теоретико-методологические аспекты): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Ростов-на-Дону. – 2009. – 146с.

21. Удовика Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: Монографія. – Х.: Право, 2011. – 552с.

22. Яковюк І.В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія / І.В. Яковюк.– Х.: Право, 2013.– 760 с.

УДК 340.13

РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КОЛІЗІЙ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Дубина Н. А.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Анотація: У статті здійснено систематизацію поглядів стосовно причин виникнення юридичних колізій. Сформульовано негативні та позитивні аспекти їх існування. Визначено роль вказаного явища у національній правовій системі. Наведено перелік умов, необхідних для забезпечення ефективності законодавства. Проаналізовано вплив суспільної думки на правотворчий процес.

Ключові слова: законодавство, юридичні колізії, правові норми, причини колізій, правове регулювання, суспільство.

Аннотация: В статье систематизированы взгляды относительно причин возникновения юридических коллизий. Сформулированы негативные и позитивные аспекты их существования. Определена роль исследуемого явления в национальной правовой системе. Перечислены необходимые условия для повышения эффективности законодательства. Проанализировано влияние общественного мнения на правотворческий процесс.

Ключевые слова: законодательство, юридические коллизии, правовые нормы, причины коллизий, правовое регулирование, общество.

Annotation: Systematization of views concerning the reasons of legal conflicts' origin is realized in the article. Negative and positive aspects of their existence are formulated. The role of the stated phenomenon in the national legal system is determined. The list of conditions necessary for guaranteeing legislation's efficiency is presented. The influence of public opinion on law-making process is analyzed.

Key words: legislation, legal conflicts, legal norms, conflicts' reasons, legal regulation, society.

Протягом останніх часів в Україні спостерігається реформування майже усіх сфер суспільного життя, яке ініціюється, здійснюється й направляється державою та суспільством шляхом правового регулювання відповідних суспільних відносин. Певних змін зазнала й правова система України: конституційна реформа, удосконалення виборчого законодавства, адміністративна, житлова, пенсійна, податкова, трудова реформи, реформа місцевого самоврядування, приведення системи правосуддя у відповідність до стандартів Ради Європи тощо. Вказані процеси супроводжуються створенням великої кількості різноманітних нормативно-правових актів та внесенням змін до вже існуючих. Проте кількісні досягнення не завжди супроводжуються високою якістю. Вочевидь, це і є причиною низької оцінки суспільством чинної правової бази. Процес правоутворення не є простим. Він передбачає виявлення об'єктивної потреби у

регулюванні певної сфери суспільних відносин, формування правових поглядів, науковий аналіз, оцінку дійсності, врахування позицій громадськості та політичних сил. Нинішні зміни в законодавстві характеризуються складністю, суперечливістю, нестабільністю, що призводить до збільшення та виникнення невідомих раніше колізій.

За таких умов актуальним стає питання, пов'язане з причинами появи юридичних колізій та їх існування у національній правовій системі. Ця наукова праця передбачає систематизацію поглядів стосовно юридичних колізій та виділення причин і природи їх виникнення.

Проблема колізій викликає постійний інтерес фахівців-практиків, неодноразово ставала предметом наукових досліджень з теорії права багатьох вітчизняних вчених (С.П. Погребняк, О.Ф. Скакун, Д.Д. Лилак, О.В. Майстренко, Н.А. Власенко) та іноземних авторів (М.І. Матузов, В.В. Денисенко, Ю.А. Тіхоміров, Е.В. Сухов, О.Ю. Бужков, О.Р. Лаврентьев та інші). Однак, незважаючи на наявність відповідних робіт та значний інтерес до цієї